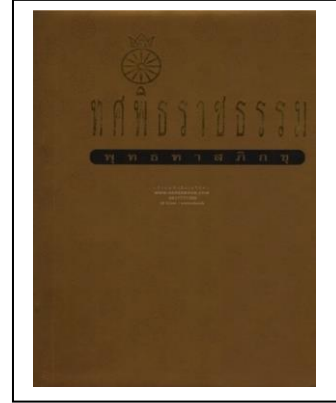

บทวิจารณ์หนังสือ : **BOOK REVIEW**
เรื่อง “ทศพิธราชธรรม”

ผู้เขียน : พุทธทาสภิกขุ
ปีที่พิมพ์ : 2549
สำนักพิมพ์ : สุขภาพใจ

พระกุศล เกียนติก และ สมเดช นามเกต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
Phra Kusun Thienduk and Somdet Namket
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand
Corresponding Author, Email : arithat.loes@mcu.ac.th

บทนำ

การศึกษาธรรมบรรยายชุด “ทศพิธราชธรรม” เป็นผลจากการบรรยายธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อปี พุทธศักราช 2530 ซึ่งได้ท่านได้ใช้ภาษาร่วมสมัยของท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ในสังคมโลกซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองในด้านวัตถุส่วนมากมีการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ยังคงมีการต่อสู้ ดิ้นรน แกร่งแย่ง และช่วงชิง ให้ได้มาซึ่งอำนาจ ความเป็นใหญ่ในสังคม เพื่อความอยู่รอดสนองกิเลสตัณหาของตน จนลืมนองดูคนรอบข้างที่อยู่ร่วมชะตากรรมเดียวกัน ไม่รู้ถึงจุดหมายปลายทางของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสสั่งสอนไว้ แม้ระยะเวลาของพระพุทธศาสนาล่วงมาถึง 2600 กว่าปีแล้ว แต่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ยังทันสมัย และมีหลักธรรมสำคัญมากมายที่สอนไว้ในพระพุทธศาสนา โดยมีนักปราชญ์ราชบัณฑิต ตลอดจนผู้รู้ทั้งหลายท่านได้นำหลักธรรมที่ปรากฏในแต่และหมวดอธิบายให้มีความเข้าใจในแต่ละเรื่อง ในแต่ละหัวข้อหลักธรรม ให้มีความเข้าใจง่ายและกระจ่างชัด

* วันที่รับบทความ: 23 มกราคม 2565; วันแก้ไขบทความ 4 มีนาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 7 มีนาคม 2565

Received: January 23, 2022; Revised: March 4, 2022; Accepted: March 7, 2022

จากแรงบันดาลใจในการอ่านหนังสือ “ทศพิธราชธรรม” ชุดการตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม เพื่อที่จะศึกษาหลักสำคัญของการปกครองคนปกครองบ้านเมืองและ การปฏิบัติตนของผู้นำและผู้ตามซึ่งท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุได้บรรยายไว้ในปี 2530 เมื่อมีสำนักพิมพ์ถอดความออกมาแล้วพิมพ์เป็นหนังสือปรากฏว่า ท่านได้ใช้ภาษาร่วมสมัยมีความชัดเจนในคำอธิบายอย่างกะทัดรัด และเข้าใจถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา

ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นพระเถระผู้ที่มีบทบาทสำคัญในทางพุทธศาสนา เป็นที่ยอมรับและเคารพนับถือทั้งชาวไทยและต่างประเทศ และได้รับคำยกย่องว่าเป็นปราชญ์ทางพุทธศาสนา การวิจารณ์ของเรื่อง “การตามรอยยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม” แต่ละบุคคล ย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ตามพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม อีกทั้งความแตกต่างระหว่างยุคสมัย ซึ่งเป็นช่องว่างที่สำคัญในการขวางกั้นความเข้าใจหลักธรรมที่บันทึกไว้ในอดีต สิ่งเหล่านี้เป็นเหตุผลที่คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อได้มีทรรศนะวิจารณ์ให้เหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อให้พระพุทธรูปดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน

โครงสร้างหนังสือ

หนังสือทศพิธราชธรรม เป็นหนังสือที่สำนักพิมพ์สุขภาพใจ โดยผลิตจากวัสดุเป็นอย่างดีเข้ากับเล่มด้วยการเย็บกึ่ง ที่คงทนยาวนาน เพิ่มสีสันและจัดรูปเล่มสีทองที่สวยงามยิ่งขึ้น ซึ่งจะสามารถรักษาหนังสือได้เป็นระยะเวลานาน เป็นหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่ให้อุณุชนคนรุ่นหลังได้ศึกษามรดกธรรมเป็นทางส่องชีวิตในภายภาคหน้า

ทศพิธราชธรรม มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ราชธรรม เป็นคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ประสงค์จะให้ป็นคุณธรรมสำหรับพระราชชา ผู้นำปกครอง 10 ประการ ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี เล่มที่ 28 ข้อที่ 280 ฉบับสยามรัฐ โดยท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ได้นำมาขยายความอย่างละเอียดทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในปี พุทธศักราช 2530 ด้วยภาษาที่ร่วมสมัย และใช้เวลาในการบรรยายถึง 12 ครั้ง หนังสือเล่มนี้จึงเป็นหนังสือที่ทรงคุณค่าด้วยเหตุผลหลัก 3 ประการ คือ 1. ทศพิธราชธรรม เป็นยอดธรรมะสำหรับครองใจตนและคนทั่วไป 2. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พ่อหลวงของปวงชนชาวไทยทรงปฏิบัติทศพิธราชธรรมตลอดระยะเวลาในการครองราชย์ของพระองค์ 3. ท่านพุทธทาสภิกขุ ผู้ค้นคว้าและนำมาบรรยายธรรม ได้รับการยกย่องจากยูเนสโกให้เป็นบุคคลสำคัญของโลกในครวครบ 100 ปี ชาตกาล ในปี พ.ศ.2559 โครงสร้างเรื่องการตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม เป็นการบรรยายทั้งหมด 12 ครั้ง ดังนี้

1. การบรรยายครั้งที่ 1 เป็นการกล่าวถึง การตามรอยทศพิธราชธรรม

โดยกล่าวถึงวันขึ้นปีใหม่ ให้อยู่อย่างถูกต้องกว่าเดิม โดยการพยายามปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม เพราะทศพิธราชธรรมนั้น สามารถคุ้มครองบ้านเมืองป้องกันบ้านเมือง พัฒนาบ้านเมือง ในฐานะเป็น “ธรรม” ซึ่งหมายถึงหน้าที่ หน้าที่คือธรรมะ หลักทศพิธราชธรรมเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุข สันติภาพ ความเป็นผู้มีอิสระเหนือความทุกข์เหนือปัญหาทุกประการได้แก่

1. ทานัง การให้
2. สีสัง ภาวะปกติ
3. ประจจาคัง การบริจาค
4. อาชะวัง ความซื่อตรง
5. มัททะวัง ความอ่อนโยน
6. ตะปัง ความพากเพียร
7. อัถโกธัง ความไม่โกรธ
8. อะวิหังสา ไม่เบียดเบียน
9. ชันติ ความอดทน
10. อะวิโรธะนังความไม่มีพิรุณ

การต้อนรับปีใหม่ด้วยการกระทำที่ถูกต้องกว่าปีเก่าที่มีหลักทศพิธราชธรรมทั้ง 10 ประการ ประพฤติปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาทของสมเด็จพระราชบรมบพิตรพระราชสมภารอันเป็นประมุขของประเทศ ตามความหมายของคำว่า “ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” จะเป็นไปได้สมจริง เพราะความร่วมมือของพลสกนิกรร่วมมือร่วมกำลังกายร่วมกำลังจิตให้เกิดความเป็นไปได้ เกิดความสะดวกทางกาย และเกิดโอกาสในการสร้างสรรค์ทศพิธราชธรรมขึ้นมาทั้งสองฝ่าย ทั้งเบื้องบนเบื้องล่าง จนเต็มไปด้วยธรรมะ คือหน้าที่ถูกต้อง ที่จะสร้างสรรค์ความสงบสุข สันติภาพ สันติสุข อันถาวร (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 21)

การบรรยายครั้งที่ 2 ทศพิธราชธรรมข้อ ที่ 1 เรื่องทาน

คำว่าทศพิธราชธรรม หมายถึง ธรรมของพระราชาทำให้มหาชนพอใจ เป็นการส่งเสริมให้มีการปฏิบัติให้ถูกต้องระหว่างผู้นำและผู้ตาม เรื่องทานเป็นเรื่องแรกของทั้งหมด คือเราเกิดมาเป็นการให้ทานชีวิตของพ่อแม่ พ่อแม่ให้ทานชีวิตมา พอคลอดแล้ว ลูกได้รับประทานตั้งวันแรกคือการกินนมแม่ กินอาหาร ข้อนี้เป็นเรื่องที่สำคัญและรู้จักพระคุณข้อนี้ ทานจึงเป็นพื้นฐานของมนุษย์ในโลกนี้ ลัทธินายทุน ลัทธิคอมมิวนิสต์เกิดขึ้นไม่ได้

ทานมีผลสูงสุด ผลสูงสุดคือการทำลายความเห็นแก่ตัว ทาน 3 อย่าง

1. วัตถุทาน คือ การให้วัตถุ
2. ธรรมทาน คือ การให้ธรรมะ
3. อภัยทาน คือ การให้อภัย

สิ่งสำคัญของการให้คือการให้ทานทำลายความเห็นแก่ตัว จิตที่คิดจะให้ย่อมสบายกว่าจิตที่คิดจะ

ธรรมทาน คือการให้ความรู้และสามารถประพฤติปฏิบัติหน้าที่เอาตัวรอดได้ ธรรมทานนี้ได้ด้วยการให้ การสนับสนุนกำลังใจ ชี้แนะแนวทางโอกาสทำตัวอย่างให้ดูก็เป็นธรรมทาน สอนให้มีสัมมาทิฐิเป็นธรรมทานสุดยอด ธรรมทานประเสริฐอย่างนี้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมทานเลิศกว่าทานทั้งปวง”

อภัยทาน ข้อนี้นี้หมายถึงเมตตากรุณา ถือหลักอย่างนี้ทุกคน โลกจะอยู่อย่างสงบ

พระจริยวัตรของพระราชบรมบพิตรพระราชสมภารแห่งสยามประเทศ เต็มไปด้วยการให้ลักษณะ3 อย่างนี้ ใครๆ ก็เห็นอยู่ รู้จักอยู่ ทรงกระทำให้เกิดโอกาส ให้เกิดวิธีใหม่ๆ ให้เกิดอุปกรณ์ แห่งการทำมาหากิน ให้เกิดแหล่งน้ำ เป็นต้น เป็นวัตถุทาน ให้เกิดปัญญา ทรงตั้งเตือนอยู่ตลอดเวลา ทุกโอกาส เป็นการให้ธรรมทานตามโอกาส และทรงอภัยทานยกโทษแม้ในกรณีที่เป็นกรณีเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารแห่งประเทศไทย ประกอบด้วยทานครบ ทั้ง 3 ประการ ดังนั้นให้พสกนิกรทั้งหลายเดินตามรอยพระยุคลบาทด้วยการร่วมมือกับพระองค์เป็นการสนองพระประสงค์ ดำเนินตามวัตถุทาน โดยเสด็จพระราชกุศลอย่างกว้างขวาง ดำเนินตามธรรมทาน คือเชื่อฟัง พยายามปฏิบัติ ตามให้สมตามพระราชประสงค์และมีการให้อภัยทาน พยายามไม่ให้มีเรื่องชุนเคืองพระราชหฤทัยและไม่ให้ความชุนเคืองแก่ผู้ใด ๆ

เมื่อรู้จักทาน และปฏิบัติให้เรื่องทาน นายทุนก็จะหมดไป คอมมิวนิสต์ก็จะหายไปจากโลกนี้ ไม่มีใครทะเลาะกัน ไม่ต้องมีใครมาพูดกันไม่รู้เรื่อง เพราะเจตนาธรรมณ์ของสิ่งที่เรียกว่า “ทาน” (พุทธศาสนิกชน, 2549 : 23-35)

ครั้งที่ 3 บรรยาย ทศพิธราชธรรมข้อที่ 2 เรื่อง ศีล

เรื่องของศีลธรรมที่มีปรมาตธรรมเป็นรากฐาน ใจความทุกข้อของทศพิธราชธรรม เป็นทั้งตัวศีลธรรมและปรมาตธรรม คือเหตุผลของศีลธรรม เป็นรากฐานอันมั่นคงแห่งความมีศีลธรรมของมหาชน คำว่า ศีลเป็นภาวะปกติ ศีลทำให้พระราชชาติได้รับการร้องออกจากปากมหาชนว่า พอใจ พอใจ เกิดความเคารพรัก เกิดการเชื่อฟัง

ศีลโดยพยัญชนะ ปกติ ปกติ โดยความหมาย หมายถึงระเบียบปฏิบัติทั้งหลายที่มีอยู่ชื่อว่า ศีลโดยปริยัติ คือวิชาความรู้ การรักษาระเบียบนั้นๆ ไว้ได้ ชื่อว่า ศีลโดยการปฏิบัติ ประพฤติกระทำ ความสงบปกติที่เกิดขึ้นนี้ชื่อว่า ศีลโดยปฏิเวธ คือผลแห่งการกระทำ

ศีลเป็นรากฐานของศีลธรรมทั้งปวง คือศีล 5 ได้แก่ ข้อที่ 1 ไม่ประทุษร้ายชีวิตและร่างกายของใครๆ ข้อ 2 ไม่ประทุษร้ายทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่นให้เสียหาย โดยที่จะเอามาเป็นของตน หรือไม่เอามาเป็นของตนก็ตาม ข้อ 3 ไม่ประทุษร้ายของรักของผู้อื่น แม้แต่ลูกเด็กๆ เขามีอะไรเป็นที่รัก ของเล่นที่เป็นที่รัก ก็อย่าไปประทุษร้ายของเขา ข้อที่ 4 ไม่ประทุษร้ายความถูกต้องเป็นธรรมของผู้อื่นด้วยการใช้วาจาเป็นเครื่องมือ ข้อที่ 5 ไม่ประทุษร้ายความมีสติสมปฤติปกติภาวะของตน ด้วยสิ่งตรงกันข้าม คือมันสูญเสียสติสมฤติ

ศิลปะทั้งปวง มีความไม่เห็นแก่ตัวเป็นรากฐาน ศิลปะมีอิทธิพลต่อศิลปะ เป็นเครื่องล้อเลียน ศิลปะมีสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องประคับประคอง ศิลปะมีสัมมาทิฐิเป็นเครื่องชักนำ คือกุศโลบาย

การรักษาศิลปะจะต้องไม่เมาศิลปะ บ้าศิลปะ หลงศิลปะ แต่รักษาศิลปะให้ถูกต้องตามความประสงค์มุ่งหมายว่าเป็นพื้นฐานความเป็นปกติ ภาวะในกายและทางวาจา ไม่มีความผิดทางกาย วาจา แล้วให้เป็นอุปกรณ์แห่งสมาธิ แล้วเป็นอุปกรณ์แห่งปัญญา

อานิสงส์แห่งการรักษาศิลปะ คือความเยือกเย็นใจ ไม่มีความทุกข์ ไม่มีความชั่ว ไม่มีกิเลสมารุมรบกวน เป็นพื้นฐานของความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่เยือกเย็นใจ แล้วมีพื้นฐานแห่งความก้าวหน้าทุกประการ

มีคำเทียบเคียงกันได้ คือ “วินัย” หมายถึง การนำไปอย่างเรียบง่าย นำหมู่คณะ นำบุคคลากรงานให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย

ถ้าความมีศิลปะแผ่ไปทั่วโลก โลกนี้ก็จะไม่มีมิวสิกเรียบบายเป็นหน้ากลอง ซึ่งหมายถึงไม่มีปัญหา ไม่มี ความทุกข์ ไม่มีความยุ่งยาก ไม่มีหลักต่อ ไม่มีเสี้ยนหนาม ทุกคนทุกฝ่ายจะได้ร้องแต่ว่า พอใจ พอใจ หรือว่า “ราชา ราชา ราชา” จึงควรอธิฐานจิตการดำเนินตามรอยพระยุคลบาทด้วยทศพิธราชธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 37-47)

การบรรยายครั้งที่ 4 บรรยายทศพิธราชธรรม ข้อที่ 3 บริจาค

บริจาค คือการสละสิ่งที่ไม่ควรมีอยู่ในตนในภายใน ซึ่งเป็นนามธรรม ไม่ต้องมีผู้รับ และไม่มีใครอยากรับ ถ้าการบริจาค คือการบริจาคกิเลสออกไป ออกให้พ้นจากตัวตน ไม่มีกิเลสใดๆ เหลืออยู่ บริจาคโดยแท้จริง คือการละอุปกิเลส 16 ประการ ขอให้การบริจาคความเห็นแก่ตัวออกเสีย ปัญหาทั้งหลายก็จะหมด เมื่อไม่เห็นแก่ตัวก็จะรักผู้อื่นโดยอัตโนมัติ จะเห็นแก่ธรรมะหรือความถูกต้องโดยอัตโนมัติ

ทาน ไม่บริจาค คือเป็นของภายใน ของภายนอกเป็นของทางวัตถุ เป็นของจิตใจ ทานยังเป็นตัวของตัวอยู่ 2 ฝ่าย อย่างซ่อนเร้น ต้องการประโยชน์ตอบแทน และต้องตอบแทน

ส่วนบริจาค เป็นรากฐานของทานที่แท้จริง ให้ทานบริสุทธิ์เป็นบริจาคมากขึ้น บริจาคจะทำให้ทานทุกๆ อย่าง กลายเป็นของถูกต้องทันที ดังนั้นให้เป็นไทจากความเห็นแก่ตัว คือเป็นไทจากกิเลส มีอิสระที่จะพัฒนาตัวเองไปในทางที่ถูกต้อง ถูกต้องทุกสิ่งทุกอย่าง จะละอบายมุขได้ จะละความเกียจคร้าน ความเหลวไหล ไม่มีงานทำได้ ละทุกอย่าง ทุกอย่างที่เกิดจากความเห็นแก่ตัว (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 49-62)

การบรรยายครั้งที่ 5 เรื่อง ทศพิธราชธรรมข้อที่ 4 อาชวะ

อาชวะ คือความซื่อตรง ในภาษาบาลี คือความตรงที่มนุษย์จะต้องมีต่อกันในฐานะเพื่อนเกิดแก่เจ็บตาม ความซื่อตรงนี้เป็นรากฐานของ อัมมิกสังคัม

ความตรงมีหลายอย่าง ได้แก่ ความตรงต่อวาจา เป็นการพูดที่ตรงกับตนเองและผู้อื่น ไม่หลอกลวงใคร ความตรงต่อผู้อื่นตรงต่อการกระทำและตรงต่อวาจาตั้งใจให้ผู้อื่นในครอบครัว ตรงผู้อื่นต่อทิศทั้งหก ได้แก่ ทิศข้างหน้า – บิดามารดา ทิศเบื้องซ้าย – มิตรสหาย

ทิศเบื้องหลัง – บุตรภรรยา ทิศเบื้องขวา- ครูอาจารย์ ทิศเบื้องบน-ผู้บังคับบัญชา ทิศเบื้องล่าง คือผู้ อยู่ใต้บังคับบัญชา ถ้าได้ครบหกทิศอย่างนี้เรียกว่า ครบรอบด้าน เป็นสังคมที่ถูกต้อง เป็นการตรงต่อทิศทั้งหก ตรงต่อเวลา เวลาที่สมควรจะทำอะไรก็ตรงเวลากับการทำงานนั้นไม่บิดพลิ้ว เรียกว่าตรงต่อเวลา และการ ตรงตัวเอง คือตรงต่อความเป็นมนุษย์ของตนเอง ตรงต่ออุดมคติของความเป็นมนุษย์ ตรงต่อสถานะของตน เหมาะสมแก่สถานะของตนว่าจะเป็นอย่างใด ตรงต่อธรรมชาติ คือกฎความจริงที่เป็นไปในตน ชีวิตที่รอดได้อย่าง สงบเย็นเพราะความถูกต้องต่อตนเอง และข้อสุดท้ายเป็นการตรงต่อความจริงคือตรงต่อความเป็นเช่นนั้นเอง ของธรรมชาติทั้งปวง

กิจกรรมในโลกมีความจำเป็นต้องตรงกับคนตรง ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การงาน การเล่าเรียนศึกษา กาประพฤติพรหมจรรย์ของนักบวช และความตรงต่อวงศ์ตระกูลและประเทศชาติ

ความตรงทำให้อยู่เหนือปัญหาทั้งปวง ที่จะทำให้ออกมาจากปัญหา ขอให้ความตรงเป็นเครื่องยึด แล้วจะอยู่กันอย่างมีความสุข

ถ้าตรงแท้จะไม่เกิดการขัดแย้ง ตรงแท้จริงก็มี ตรงแท้ไม่จริงก็มี คือ ตรงด้วยมานะทิฐฐิ ตรงด้วยความโง่ อย่างนี้จะต้องเกิดการขัดแย้ง เกิดการกระทบกระทั่ง การขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งนี้ในบาลี เรียกว่า อุบาทว เรียกในภาษาไทย ว่า อุบาทว์ ที่ไหนมีการขัดแย้ง ที่นั่นมีอุบาทว์ ในบุคคลก็ดี ในสังคมก็ดี ใน สภากัณฑ์ ในอะไรก็ดี ถ้ามีความ (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 65-77)

การบรรยายครั้งที่ 6 เรื่อง ทศพิธราชธรรมข้อที่ 5

มัททวะ ความอ่อนโยน ทำให้โลกนี้มีความนิ่มนวล งดงาม มีสัญลักษณ์และเป็นปัจจัยแห่งมิตรภาพ มุทุ คือความอ่อนโยน กัมมณีโย คือควรแก่การทำงาน เป็นเรื่องของจิต จิตที่มีลักษณะนิ่มนวล อ่อนโยน ควรแก่การทำงาน น้อมไปในญาณอันสูงขึ้นไป คือวิปัสสนาญาณ จิตที่ลักษณะเป็นสมาธิ เป็นจิตที่อ่อนโยนที่สุด ควรแก่การทำงานที่สุด แม้ในชีวิตปัจจุบันแต่ละคนมีหน้าที่การทำงานหลายอย่างหลายชนิด มีลักษณะต้องทำเป็น บิดามารดา บุตรภรรยา เพื่อนที่ดี มิตรสหายที่ดี ผู้บังคับบัญชาที่ดี ผู้ใต้บังคับบัญชาที่ดี เป็นอาจารย์ที่ดี เป็น ศิษย์ที่ดี มีลักษณะที่จะต้องเปลี่ยนจิตใจให้เหมาะสมอยู่อย่างนี้เสมอไป ในบุคคลเดียวกันต้องทำหน้าที่หลาย อย่าง จึงต้องเป็นผู้มีจิตใจที่อ่อนโยน มีความอ่อนโยนทางจิตได้ต้องตามที่ต้องการและได้อย่างดีที่สุด

ความอ่อนโยนเปรียบเหมือนกับน้ำ น้ำที่มีความแข็งยิ่งกว่าโลหะ เมื่อนำถูกบีบอัดลงไป ไม่มีทางที่ หลีกไปไหนได้ มีความแข็งยิ่งกว่าโลหะ เพราะโลหะมันยุบลงไปไม่ได้ เป็นความแข็งของน้ำ ซึ่งมีความอ่อนโยน อย่างที่สุด สามารถสร้างความกลมกลืน สมัคสมาน สามัคคีและรักษาความอ่อนโยนไว้ได้ ความอ่อนโยนและ ความแข็งกระด้าง ตรงกับสุภาษิตที่ว่า “แข็งดั่งเหล็ก เงินง้างอ่อนได้ใจ” ขอเปลี่ยนใหม่เป็น “แข็งดั่งเหล็ก มัททวะง้างอ่อนได้ตั้งใจ”

พระมหากษัตริย์มีพระทัยอย่างหนึ่งในฐานะเป็นพระบิดรที่ดี เป็นพระสหายที่ดี เป็นอะไรที่มีอยู่ทั่วไป กระทั่งเป็นสหายอย่างยิ่งกับประชาชน แก่คนยากคนเข็ญใจ กระทั่งมีจิตใจที่อ่อนโยนเปลี่ยนแปลงได้ตามพระราชประสงค์ ผู้ที่เป็นพสกนิกรให้เป็นผู้มีน้ำใจอ่อนโยน ที่เปลี่ยนแปลงได้เข้ากับสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะไร หรือบุคคลใดๆ เวลาเท่าไร สถานที่ใด สิ่งต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคก็จักไม่เกิดขึ้น จักไม่มี มีแต่ลุล่วงด้วยดี โดยสามารถแห่งคุณธรรมอันเป็นทศพิธราชธรรมข้อที่ 5 นี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 79-88)

การบรรยายครั้งที่ 7 เรื่อง ทศพิธราชธรรมข้อที่ 6 ตบะ

สำหรับพระราชา ทศพิธราชธรรม คือไฟอันศักดิ์สิทธิ์สำหรับเผากิเลส อุปสรรค ศัตรู โดยประการทั้งปวง ไฟศักดิ์สิทธิ์เผาอุปสรรคโดยประการทั้งปวง ทั้งภายในและภายนอก เป็นเหตุให้เกิดความเป็นไปในข้อที่ว่า

พระราชา คือ ผู้ที่ทำให้เกิดโอกาสที่มหาชนจะร้องออกมาว่า “พอใจ พอใจ”

คำว่า ตบะ หมายถึง อำนาจน่าเกรงขาม ในภาษาธรรม หมายถึง ธรรมะที่เผากิเลส

ตบะกัมมัญฐาน เปรียบปานไฟเผากิเลสน้อยมิให้เหลือ ความอดทนเป็นตบะเป็นเครื่องเผากิเลส ตบะเป็นสิ่งที่ทุกคนควรมี จะต้องมีในหน้าที่การงานเพื่อทำงานให้สำเร็จ จะต้องมีเพื่อให้เกิดความรอด

สิ่งที่เรียกว่าตบะ เป็นเครื่องเผาผลาญความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นศัตรูที่เลวร้ายที่สุดของมนุษย์ เป็นเหตุให้ทำผิดทุกอย่าง ทั้งแก่ตนเองและคนอื่น ถ้ามีตบะแล้วมันก็เผาผลาญความเห็นแก่ตัว บังคับตัวเองได้

ถ้าระบุ ถึงชื่อธรรม ชื่อธรรมะเรียกกันว่าตบะ ข้อแรกสุดคือขันติ ความอดกลั้น ความอดทนจนเกิดความสมควรที่จะได้รับผิดแห่งการกระทำนั้น

แม้ธรรมะข้ออื่นๆ ที่กำจัดกำเลิศก็ได้ชื่อว่า ตบะ ได้ทั้งนั้น เช่น สมาธิ ปัญญา ความเพียร ความเมตตา ถ้าพระราชาผู้ที่ได้รับมอบหมายเกิดตบะในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ ในการกล่าวสั่งสอนสมาชิก อบรมสมาชิกให้ทำหน้าที่ ลงโทษผู้ที่ควรลงโทษ ให้รางวัลผู้ที่ควรให้รางวัล กระทำทุกคนให้กลับตัวอย่างถูกต้องโดยวิธีต่างๆ พระราชามีตบะ อำนาจสูงสุดในการควบคุมตัวเองบังคับตัวเอง ชนของตัวเองได้เสร็จ ก็จะสำเร็จ ประโยชน์ ตัวอย่างของพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ประกาศธรรม ปกครองด้วยธรรมไปทั่วทั้งสี่ทิศ

ตบะจึงเป็นธรรมะที่เผาผลาญความชั่วความเลวร้ายทุกอย่างทุกประการในหมู่บ้าน ในบ้านเมือง ในประเทศ ในโลกและตลอดกาลจักรวาลให้ถูกต้อง เหมือนไฟที่เผาทอง หลอมทอง โล่สิ่งสกปรกออกไปแล้ว เหลือแต่เนื้อทองที่บริสุทธิ์ ฉะนั้นใดก็ฉะนั้น (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 91-103)

คำบรรยายครั้งที่ 8 เรื่อง ทศพิธราชธรรม ข้อที่ 7 อักโกธะ

อักโกธัง แปลว่า ความไม่โกรธ หรือ ความที่ใครๆ ทำให้โกรธไม่ได้ โดยเนื้อความคือ ผู้ที่มีจิตไม่กำเริบเพราะอนิฏฐารมณ์ใดๆ อนิฏฐารมณ์ คือสิ่งที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความพอใจ ความไม่โกรธเป็นพรหมวิหาร คือวิหารธรรมของบุคคลผู้เป็นพรหม หรือว่าผู้ใดที่ธรรมะนี้เป็นวิหาร เป็นเครื่องอยู่แห่งธรรมการ การไม่โกรธ ชื่อว่าเป็นผู้ศีล สมาธิ และปัญญา

มนุษย์มีปัญหาเรื่องความโกรธกันอยู่มากมาย วิธีการที่จะระงับความโกรธ คือขอให้ระลึกให้มากนัก ถึงความเป็นมนุษย์คือมีจิตใจสูง ถ้าจิตสูงแล้วจะอยู่เหนือความรักและความโกรธ ซึ่งเป็นธรรมดาสามัญของโลก ในระดับพื้นฐานทั่วไป มีจิตใจสูงเหนือความรักและความโกรธ เสร็จแล้วจึงเหนือทุกอย่าง จนมีแต่ความสงบเย็น (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 105-116)

คำบรรยายครั้งที่ 9 เรื่อง ทศพิธราชธรรม ข้อที่ 8 อวิหิงสา

อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ไม่เบียดเบียนทั้งภายในและภายนอก

ความไม่เบียดเบียนนี้ท่านตีไว้สูง เช่น ในคัมภีร์ชาดมีข้อความว่า

อะปิ เจ ปัตตะมาทายะ แม้จะถือกระบี่อง(ถือบาตร) เทียวขอทาน

อะนาคารัง ปะริพพะเซ ไม่มีเหย้าเรือน เทียวไปโดยทั่วๆ ไป

อัญญัง อะหิงสะยัง โลก ไม่เบียดเบียนผู้ใดในโลก

อะปิ รัชชนะ ตัง วะรัง ข้อนี้ประเสริฐกว่าการครองบ้านครองเมือง

ถ้าครองบ้านครองเมืองไม่มีการเบียดเบียน ก็ยังมีความประเสริฐสูงสุด โดยหลักเกณฑ์แล้ว ความไม่เบียดเบียนก็นำมาซึ่งความสุข การตามรอยพระยุคลบาทไม่มีทางที่จะเกิดการเบียดเบียน แม้จะลำบากก็เป็นไปเพื่อผลดีที่ทำลายความเบียดเบียนอันแท้จริง ความลำบากที่มีใ้ใช้ในการเบียดเบียน มีเพื่อทำลายความลำบาก ที่เป็นการเบียดเบียนอันแท้จริง ไม่มีการเบียดเบียนโดยประการทั้งปวง ในหมู่ประชาชนทั้งหลายก็ไม่มี การเบียดเบียน ในรัฐสภาก็ไม่มีการเบียดเบียน คณะรัฐมนตรีก็ไม่มีการเบียดเบียน เมื่อไม่เบียดเบียนกันทั้งโลก ซึ่งสำเร็จได้ด้วยธรรม สรุปลงอยู่ที่ความไม่เห็นแก่ตัว ถ้าถอนความไม่เห็นแก่ตัวได้เมื่อไร ความเบียดเบียนก็ไม่มี (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 119-132)

คำบรรยายครั้งที่ 10 เรื่อง ทศพิธราชธรรม ข้อที่ 9 ขันติ

ขันติ คือความอดทน อดทนต่อความยากลำบากด้วยโรครักข์ไข้เจ็บในการเบียดเบียน อดทนต่อความลำบากตรากตรำ ความเหนื่อยยากในการทำงาน ในการประกอบอาชีพ อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย อดทนต่อความเจ็บใจ เพราะถูกประมาท นินทา คำทอ และสิ่งสำคัญที่สุดคือการอดทนสูงสุด คือ ความอดทนต่อการบีบคั้นของกิเลส เพราะการอดทนต่อกิเลส เป็นการอดทนต่อสิ่งทุกอย่าง

ในการอดทนต่อทางสูง จะต้องอดทนต่อพระบรมสีหนาทราชโองการในการเป็นข้าละออองธุลีพระบาท ในการเป็นข้าละออองธุลีพระบาทที่ชื่อตรง เข้มแข็ง จะต้องมีความอดทนต่อพระบรมสีหนาทราชโองการ เพราะว่ธรรมเนียมที่พระราชาจะต้องมีงที่เป็นพระบรมราชโองการ ข้าละออองธุลีพระบาททั้งหลาย ต้องรับสนองปฏิบัติให้ถูกทาง สมบูรณ์ ซึ่งต้องมีความอดทน

ในโลกนี้มีสิ่งเป็นอันมากที่ขึ้นอยู่กับกาลเวลา ต้องอดทน รอได้ คอยได้ตามสมควรแก่เวลา แต่ในขั้นสูงสุดในหัวใจพระพุทธศาสนาแล้วอดทนโดยมีธรรมะสูงสุด คือ ตถตา ความเป็นเช่นนั้นเอง เป็นไปตามกฎอิทัปปัจจยตา เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

การบำเพ็ญพรตต้องอาศัยความอดทนอย่างยิ่งต่อกิเลส ซึ่งเป็นเหตุที่ให้อยากทำอย่างที่บรรพชิตไม่ควรทำ ความอดทนจึงเป็นกำลังของนักพรต ชั้นดีมีแล้วทำให้เกิดความเข้มแข็ง ถ้าคนทั้งโลกมีความอดทนอดทนต่อกิเลสอดทนต่อการบังคับกิเลสแล้ว จะเข้มแข็ง จะละกิเลสได้ ไม่เห็นแก่ตัว จะไม่เกิดราคะ โทสะ โมหะ จะไม่เบียดเบียนตนเอง จะไม่เบียดเบียนผู้อื่น จะเกิดความก้าวหน้าไปตามลำดับจนถึงธรรมะระดับสูงสุดด้วยความอดทน (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 135-148)

คำบรรยายครั้งที่ 11 เรื่อง ทศพิธราชธรรม ข้อที่ 10 อวิโรธนะ

อวิโรธนะ หมายถึงความไม่พิรุณ ไม่วิปริต คือความไม่บกพร่อง ไม่เกินขอบเขตไม่แหวกแนว ขยายออกไปถึงความไม่พรัอง ไม่ผิดไปจากทำนองคลองธรรม อวิโรธนะเป็นปัญญาสิกขา คือความรอบรู้จนไม่ทำให้เกิดสิ่งพิรุณหรือวิปริต เป็นความรู้ที่สมบูรณ์ รวมลงในสัมมาทิฐิความเห็นชอบ

ผู้ปกครองและผู้ที้น้อยอยู่ในฝ่ายผู้ปกครองให้มีคุณธรรมข้อนี้ให้เต็มที่ สัมมาทิฐิมีความเห็นชอบสามารถล่วงความทุกข์ได้ เป็นเหมือนแสงสว่างเป็นประทีปส่องทาง เป็นการเดินที่ถูกต้องที่สุด เมื่อทุกสิ่งประกอบกันเป็นชีวิตก็ไม่วิปริต ความมุ่งหมายชีวิตก็ไม่วิปริต การกระทำของชีวิตก็ไม่วิปริต ผลที่ได้จากการกระทำก็ไม่วิปริต (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 151-165)

คำบรรยายครั้งที่ 12 เรื่อง ทศพิธราชธรรม

ธรรมสโมธาน คือธรรมต่างๆ ที่ สงเคราะห์ลงในทศพิธราชธรรม ประโยชน์ของทศพิธราชธรรมในแง่ของผู้ปกครอง ฝ่ายผู้ปกครอง รวมถึงฝ่ายผู้ที่ถูกปกครอง ดังนี้

สิ่งที่เรียกว่า ทาน สร้างความสวามิภักดิ์ จงรักภักดี ความผูกพันกตัญญูกตเวที เป็นฐานรองรับให้เกิดความประสงค์ได้แม้จะเอาชีวิตเข้าแลก

ศีล สร้างความเคารพ ความไว้วางใจฝากกายถวายชีวิต เป็นบันไดจนกระทั่งถึงนิพพาน

บริจาค สร้างความเคารพเลื่อมใสให้ผู้อยากจะเอาอย่าง การดำรงอยู่แห่งหมู่คณะนั้น ต้องอาศัยการบริจาคทุกอย่างที่ควรบริจาค

อาชวะ มีประโยชน์ประสานสังคมดังล่งสู่จุดหมาย สร้างความเคารพบูชา ความไว้วางใจ ความรักใคร่สวามิภักดิ์

มัททวะ สร้างความสนิทสนมความเสี้ยมงาม สามัคคีอันแน่นแฟ้น มีอำนาจทำให้เกรงขามโดยไม่ต้องใช้อำนาจ เพราะรากฐานของความจงรักภักดี สวามิภักดิ์ขึ้นอยู่กับ ทบะ

อภิกโรธะ เป็นความไม่ผลุนผลัน ไม่ต้องเสียใจที่หลัง เป็นความรักใคร่ไว้วางใจสมานสามัคคีและมิตรภาพ

อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน สร้างความรักทั่วไป ทั้งภายในภายนอกไม่กระทบกระทั่งในรอบด้าน
ได้ตลอดกาล

ขันติ สร้างความเคารพ ความเกรงใจ ความไวใจ สมัคสมานสามัคคี

อวิโรธนะ ปิดกั้นความผิดพลาดโดยประการทั้งปวง ส่งเสริมทุกอย่างที่จำเป็นแก่ความก้าวหน้า
(พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 167-179)

บทวิจารณ์

หนังสือการตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิชราชธรรม เป็นหนังสือที่ท่านพุทธทาสได้บรรยายไว้
และได้ถอดความขึ้นเพื่อเผยแพร่ธรรม และชักชวนให้ผู้สนใจมาศึกษา ซึ่งท่านได้ใช้ภาษาว่าสมัยหนังสือการ
ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิชราชธรรม จะมีคำหลักอยู่ จำนวนมาก และมีคำที่กล่าวไว้ในแต่ละเนื้อที่สาระที่
น่าสนใจ ดังนี้

1) หลักธรรมทศพิชราชธรรม ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ย่อว่าลุ่มลึกกว่า ทศพิชราชธรรม
มีชื่อเรียกว่า ธรรมสำหรับราชา และขอให้มองให้ดีว่า ทศพิชราชธรรมนั้นสามารถคุ้มครองบ้านเมือง ปกป้อง
บ้านเมือง พัฒนาบ้านเมือง ในฐานะธรรมที่ช่วยได้จริง และแม้ว่าจะจะเป็นธรรมสำหรับพระราชา แต่พสกนิกร
ทั้งหลายสามารถนำมาเป็นหลักปฏิบัติได้เมื่อประพุดตามโอกาส พระมหากษัตริย์ไทยทรงดำรงอยู่ใน
ทศพิชราชธรรมทำให้มีทศพิชราชธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองบ้านเมือง หลักทศพิชราชธรรม คือ ธรรมของ
พระราชา คุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง ธรรมของนักปกครอง 10 ประการ ได้แก่

1. ทาน การให้ คือสละสิ่งของ บำรุงเลี้ยงดู ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์
2. ศิล ความประพุดดีงาม คือความสำรวมกาย วาจา ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ให้
ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นทีเคารพนับถือของประชาราษฎร์

3. ปริจจาคะ การบริจาด คือเสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตนเพื่อประโยชน์
ของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

4. อาชชวะ ความซื่อตรง คือซื่อตรงหงสตัยไรร่มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่
หลอกลวงประชาชน

5. มัททวะ ความอ่อนโอน คือมีอหยาศัน ไม่เยอหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค้มีความสง่างามเกิด
แต่ทวงท่ากริยาสุภาพนุมนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง

6. ตปะ ความทรงเดช คือแผดเผากิเลส มิให้ครอบงำจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหล
หมกมุ่นในความสุขสำราญและปรนเปรอมีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร
ทำกิจให้สมบูรณ์

7. อักโกระ ความไม่โกรธ คือไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

8. อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือไม่บีบบังคับ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

9. ชั้นติ ความอดทน คืออดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

10. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรมดา คือวางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีเอนเอียง หวั่นไหวเฉพาะถ้อยคำที่ร้าย ลากสักการะ หรืออัญญารมณณ์ อนิฏฐารมณณ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรม คือความเที่ยงธรรม ก็ดี นิติธรรม คือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 16-18)

2) คำว่า **ธรรมะ** ท่านอาจารย์พุทธทาสภิกขุ ได้แปลว่า ธรรมะคือหน้าที่ เป็นหน้าที่สูงสุด จนถึงกับพระพุทธเจ้าทุกพระองค์เคารพหน้าที่ เรียกว่าเคารพธรรม คือเคารพหน้าที่ท่าน คือการดับทุกข์ได้อย่างไร ที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ได้ตรัสรู้ ทรงยืนยันว่า พระพุทธเจ้าทุกพระองค์เคารพธรรม ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต

3) คำว่า **"ราชา"** ซึ่งเป็นคำที่ท่านอาจารย์พุทธทาสบรรยายไว้เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่า ราชา มีความหมายว่า พอใจ พอใจ คำนี้ควรศึกษาเป็นพิเศษ คำว่า ราชา มีมูลศัพท์มาจาก ระชะ ซึ่งออกมาเป็นศัพท์ว่า รากะ เพราะส่วนมากแล้วรู้ว่ารากะในแง่ของกิเลส รากะที่ไม่เป็นกิเลสมี เช่นในบาลีสันสกृतนิยาย เรียกว่า ฉันทะรากะ คือ ผู้ใหญ่บ้านมีฉันทะรากะในลูกบ้าน ลูกบ้านมีความวิบัติเสียหาย นายบ้านก็เสียใจมาก นี้เรียกว่าฉันทะรากะของนายบ้านที่มีต่อลูกบ้าน

รากะ มิได้ หมายถึงกิเลสตัณหาที่น่าเกลียดเสมอไป ยังมี รากะรัตตะ ยินดีด้วยรากะ ยินดีในแก้วแหวนเงินทอง รากะรัตตะ มะณิกุลฑลสุ ในแก้วแหวนเงินทอง นี้เรียกว่า รากะรัตตะไม่ได้หมายถึงกิเลสโดยตรง

คำว่า ระชะ ยินดี ยินดีด้วยกิเลสก็มี มิใช่กิเลสก็มี ด้วยความถูกต้องก็มี เรียกว่า รากะ แม้คำว่า "ราชา" จะมีมูลฐานอันเดียวกับคำว่า "รากะ" ก็ไม่ขัดข้องอะไรกัน เพราะหมายถึงกำหนดยินดีในที่ถูกต้อง

"ราชาคณะ" พระราชาคณะ ผู้ทำงานร่วมกับพระราชาในการทำสันติสุขให้เกิดขึ้นในบ้านเมือง พระราชาต้องการผู้ช่วย จึงตั้งพระเจ้าพระสงฆ์ขึ้นเป็นพระราชาคณะร่วมงานในการบำเพ็ญสันติสุข

คำว่า ราชนิธาน – นิธานของพระราชา ก็คือนิธานของผู้ที่ตั้งใจจะทำให้มหาของออกมาด้วยความพอใจ

ราชูปถัมภ์ หมายถึง อุปถัมภ์ของพระราชา จากพระราชา มีความมุ่งหมายจะสร้างความพอใจ
ราชานุเคราะห์ อนุเคราะห์จากพระราชา ก็อนุเคราะห์ให้ได้รับความพอใจ (สมเด็จพระพุทธโฆษา
จารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2535 : 285)

คำว่า “ราชา ราชา” จึงแปลว่า พอใจ มีรากศัพท์อันเดียวกันกับคำว่า รากะ แต่ใช้ในทางที่ถูกต้อง
ที่มีสติปัญญา พระราชาคือผู้ที่ทำให้ผู้อื่นร้องออกมาว่า พอใจ พอใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 9)

4) คำว่า “ดี” ท่านพุทธทาสได้ให้ความหมายที่น่าสนใจว่า “คำว่า”ดี เป็นความหมายที่กำกวม
กำกวมจนเป็นอันตราย ถึงกับท่านพุทธทาสได้กล่าวว่า มันบ้าได้ มันเมาได้ บ้าดีแล้ววิปลาสเลย ซึ่งคำที่ใช้ให้
ถูกต้องและให้ความหมายที่ชัดเจนท่านใช้คำว่า “กุศล” คือความฉลาด ส่วนคำว่า ดีนั้นให้ใช้อย่างระมัดระวัง
ของความหมายคำว่า ดี ดี ให้ถูกต้อง อย่าให้เป็นลักษณะบ้าดีเมาดี (พุทธทาสภิกขุ, 2549 : 9)

5) คำว่า “กุศล” ท่านพุทธทาสภิกขุนิยามความหมายถึงความฉลาด เมื่อมาดูความหมายตามคำ
แล้ว กุศล หมายถึง บุญ ความดี ฉลาด,สิ่งที่ดี กรรมดี (พระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2535 : 21) ซึ่ง
ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึง กุศลมูล 3 อันหมายถึงรากเหง้าของกุศล หรือต้นตอของความดี
ได้แก่ อโลภะ ความไม่โลภความเผลอแผ่ อโทสะ ความไม่คิดประทุษร้าย และอโมหะความไม่หลง (สมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2535 : 98)ส่วนคำว่ากุศลกรรมบถ คือ ทางแห่งกุศลกรรม ทำแต่ความดี
กรรมดี อันเป็นทางนำไปสู่สุคติ 10 อย่าง ได้แก่

กายกรรม 3

- 1.ปาณาติปาตาเวรมณี เว้นจากการปลงชีวิต
- 2.อทินนาทานา เวรมณี เว้นการถือเอาสิ่งของเจ้าของที่เขาไม่ได้ให้โดยอาการขโมย
- 3.กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดีในกาม

วจีกรรม 4 การกระทำทางวาจา

- 4.มฺสาวาทาเวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ
- 5.ปิสุณาย วาจาเย เวรมณี เว้นจากการพูดส่อเสียด
- 6.ผรุสฺสาย เวรมณี เว้นจากการพูดคำหยาบ
- 7.สัมผัปปลาปา เวรมณี เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

มโนกรรม

- 8.อนภิชฌา ความไม่คิดเพ็งเล็งอยากได้ของเขา
- 9.อพยาบาท ความไม่คิดประทุษร้าย
10. สัมมาทิฎฐิ ความเห็นชอบ ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
(ประยุทธ์ ปยุตโต), 2535 : 236)

ท่านพุทธทาสได้ยกอุทาหรณ์มาสอนสัญชาติญาณแห่งการเดินตามรอยพระยุคลบาทที่มีอยู่ในพระบาลีที่พระองค์ทรงนำมาตรัสว่า เป็นเยี่ยงที่ดี เมื่อโคฟอฝูงเดินตรง โคลูกฝูงก็เดินคด

ท่านพุทธทาสได้กระตุ้นให้ผู้อ่านได้เร่งมือมาทำความดี มาปฏิบัติธรรมเพื่อให้เกิดการปฏิบัติธรรม โดยท่านกล่าวว่า จงต้อนรับปีใหม่ด้วยการกระทำที่ถูกต้องกว่าปีเก่าโดยให้มีหลักทศพิธราชธรรมทั้ง 10 ประการ ประพฤติปฏิบัติดำเนินตามรอยพระยุคลบาทของสมเด็จพระราชาธิบดีพระราชาธิบดีพระราชาสมภารอันเป็นประมุขของประเทศ ตามความหมายของคำว่า “ระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” จงเป็นไปได้อย่างจริงก็เพราะความร่วมมือ ร่วมกำลังกาย ร่วมกำลังจิตให้เกิดความเป็นไปได้ เกิดความสะอาดกาย หรือเกิดโอกาสในการที่จะสร้างสรรค์ทศพิธราชธรรมขึ้นทั้งสองฝ่าย ให้ถูกฝาและถูกตัว ทั้งเบื้องบนและเบื้องล่าง จนเต็มไปด้วยธรรมะ คือหน้าที่ถูกต้อง ที่จะสร้างสรรค์ความสงบสุข สันติภาพ สันติสุข อันถาวร

ท่านพุทธทาส เป็นผู้ที่สนใจใฝ่หาธรรมะตลอดเวลาไม่เฉพาะพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทหรือหินยานแต่ครอบคลุมไปถึงพุทธศาสนาแบบมหายานและศาสนาอื่นๆ เช่น คริสต์ อิสลาม ฮินดู ลิกซ์และ จากความรอบรู้ที่กว้างขวางและลึกซึ้งนี้เองทำให้ท่านสามารถประยุกต์วิธีการสอน และปฏิบัติธรรมได้หลากหลาย ให้คนได้เลือกปฏิบัติให้สอดคล้องกับพื้นความรู้ และอุปนิสัยของตน โดยไม่จำกัดชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนา ท่านเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนก็คือเพื่อน ร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้งสิ้น และสิ่งสำคัญทุกศาสนามีหัวใจเดียวกันคือ ต้องการให้คนพ้นจากความทุกข์ ท่านพุทธทาสได้ตั้งปณิธานอันแรงกล้า เพื่อแสดงให้เห็นอุมมคติสูงสุดในชีวิตของท่าน ท่านได้บันทึกไว้ว่า

“พุทธสสาห์ นิยามาเทมิ สรรีณชีวิตถยจิหิ พุทธสสาหสมิ ทาโส ว พุทโธ เม สามิกิสสโร-อิติ พุทธาโส ข้าพเจ้ามอบชีวิตและร่างกายนี้ถวายแด่พระพุทธเจ้า, ข้าพเจ้าเป็นทาสของพระพุทธเจ้า, พระพุทธเจ้าเป็นนายของข้าพเจ้า เพราะเหตุดังนี้ ข้าพเจ้าจึงชื่อว่า “พุทธทาส” และจากบันทึกของท่านเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2477 เขียนไว้ว่า “...ชีวิตของข้าพเจ้าสละทุกอย่างๆ มุ่งหมายต่อความสุขนี้และประกาศเผยแพร่ความสุขนี้เท่านั้น ไม่มีอะไรดีกว่านี้ในบรรดามีอยู่ในพุทธศาสนา”

พูดให้เข้าใจง่ายก็คือ ท่านทำมาแล้ว รู้แล้ว เห็นแล้ว จึงมาบอกกล่าวให้พวกเราฟังให้ทำตามในสิ่งที่ท่านได้พบ ได้เห็น เพราะมันเป็นความสุขสุดยอดที่ทุกคนต้องการอย่างแท้จริง

ท่านพุทธทาสได้ตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ ในการเผยแพร่พุทธศาสนาเพื่อช่วยให้ชาวโลกได้พบสุขได้พ้นทุกข์ โดยการเผยแพร่หลักธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างไม่มีเงื่อนไขใดๆ หนังสือที่ท่านได้รจนาทุกๆ เล่มล้วนแต่เป็นหนังสือธรรมะสอนใจคน มีคติเตือนใจ และชักชวน เชิญชวนให้มาปฏิบัติธรรม ท่านมีเจตนาที่จะเผยแผ่หลักธรรม ให้เข้าใจถ่องแท้ในการประพฤติปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม

เรื่อง ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิศราชธรรม ของท่านพุทธทาส อย่างรอบคอบหลาย วิเคราะห์ และในเนื้อหาในทุกๆตอน ผู้อ่านสรุปได้ว่าท่านมีจุดหมายในการเขียนเรื่องนี้เพื่อให้ชาวพุทธ

1. รู้เรื่องหลักการปฏิบัติหน้าที่ที่ถูกต้อง เป็นธรรมเคารพธรรม ที่ถูกต้อง ชัดเจน และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ซึ่งท่านได้อธิบายอย่างชัดเจนตั้งแต่เรื่องหลักการปฏิบัติหน้าที่ทั้งผู้นำและผู้ตาม ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ที่สนใจศึกษามีความรู้ที่ถูกต้องชัดเจน

2. ให้พสกนิกรได้สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระมหากษัตริย์และดำเนินตามรอยพระองค์ ตามหลักทศพิศราชธรรม เพื่อเขาจะได้พ้นจากความทุกข์ “มนุษย์เราจะเป็นมนุษย์อยู่ได้ ก็เพราะประกอบอยู่ด้วยธรรมะ มิฉะนั้นจะต้องสูญเสียความเป็นมนุษย์... มนุษย์ที่ไม่ประกอบอยู่ด้วยธรรม ก็ต้องประกอบอยู่ด้วย อธรรม เป็นธรรมดาและจะต้องเป็น อมนุษย์ในร่างของมนุษย์ ด้วย! โลกนี้จะเป็นอย่างไร” ผู้อ่านได้ตีความในข้อความนี้ว่า นอกจากท่านจะให้ชาวพุทธทุกคนทราบเรื่องนิพพานแล้ว ท่านยังมุ่งหวังให้ชาวพุทธได้หันมาปฏิบัติธรรม เพื่อให้เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์มีคุณธรรม ไม่สร้างปัญหาให้กับสังคมโลก เมื่อทุกคนประกอบแต่คุณงามความดีไม่เบียดเบียนกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สันติภาพโลกก็เกิดขึ้น และเมื่อปฏิบัติธรรมจนเป็นอาภิน จิตย่อมโน้มเข้าหาซึ่งนิพพานโดยสมบูรณ์ ไม่ช้าก็เร็ว

ท่านพุทธทาสในฐานะที่ท่านได้อ่านและศึกษาจากคัมภีร์ ในพระไตรปิฎก จนรอบรู้และสามารถเขียนในเรื่องที่ยากซึ่งปุถุชนทั่วไปไม่เข้าใจ และยังเข้าใจผิดๆมาช้านาน ท่านสื่อออกมาให้เป็นเรื่องที่น่าเข้าใจง่าย และปฏิบัติตามได้พร้อมยกตัวอย่างและเหตุผลมาประกอบให้ผู้อ่านได้เข้าใจในสิ่งที่ท่านได้เขียน ซึ่งเรื่องที่ท่านได้เขียนนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ และถือเป็นหัวใจของพุทธศาสนาให้พวกเราได้อ่านได้เข้าใจและปฏิบัติตาม

ท่านพุทธทาส ได้สรุปแก่นแท้ของพุทธศาสนาโดยเริ่มอธิบายเรื่องธรรมะ ความดี บุญ กุศล หลักทศพิศราชธรรม ที่อ่านแล้วเข้าใจง่ายพร้อมเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจน ความเชื่อของพุทธบริษัทที่เข้าใจ แนะนำแนวทางในการปฏิบัติให้ชาวพุทธได้ทำตามเพื่อให้ถึงธรรมะ คือหน้าที่และการได้รับผลจากการปฏิบัติหน้าที่ ท่านได้กล่าวถึงกิเลสที่เป็นตัวห่อหุ้มจิตใจไม่ให้เราเข้าพบกับนิพพานได้ และท่านเชื่อมโยงไปถึงการมีสัมมาทิฐิ คือ ทั้งหมดของการเข้าถึงธรรม

สรุป

การตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิศราชธรรม เป็นหนังสือที่แต่งขึ้นโดยท่านพุทธทาสภิกขุ เพื่อเผยแผ่หลักธรรมในพุทธศาสนาให้ชาวพุทธได้รับรู้ในความเป็นจริงที่ถูกต้องโดยท่านได้ใช้ภาษาเขียนที่เข้าใจง่าย เหมาะกับทุกเพศทุกวัยสามารถ มาอ่านศึกษาได้ และท่านได้ยกเหตุการณ์ที่เป็นจริงในปัจจุบันเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจดียิ่งขึ้น ชาวพุทธเราได้เข้าใจที่ผิดๆอยู่มากในเรื่องของหลักธรรม โดยเฉพาะเรื่องของธรรมะนี้ โดยคิดว่าเป็นเรื่องที่อยู่ไกลตัว ไม่สามารถทำได้โดยปุถุชน คิดว่าเป็นเรื่องของพระอริยเจ้า พระอรหันต์ ฯลฯ จึงพากันไม่ใส่ใจมาศึกษา มาปฏิบัติ แต่ด้วยปณิธานที่แน่วแน่ของท่านพุทธทาส ที่ท่านยอมพลี

ชีวิตให้กับพุทธศาสนาเพื่อเผยแพร่หลักธรรมะ ท่านได้ศึกษาค้นคว้าในหลักธรรมตามพระไตรปิฎก และได้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจนรู้วิธีในการถ่ายทอดที่เข้าใจง่าย ให้กับชาวโลกได้เห็น ท่านได้เปิดเผยความจริง เหมือนหงายของที่คว่ำอยู่ ให้ชาวพุทธได้มาดู มาศึกษา มารับผลประโยชน์ ท่านได้ชี้ชัดให้เห็น สภาพปัญหาลักษณะของกิเลสในยุคปัจจุบันตลอดจนผลที่เกิดจากการดับกิเลสลง ภาวะจิตใจที่สงบเป็นอย่างไรทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจหลักธรรมตามที่ท่านชี้แนะเป็นตอนๆ ของเนื้อเรื่อง ทำให้ผู้อ่านเกิดความเห็นคล้อยตาม พร้อมทั้งได้กล่าวชักชวนพสกนิกรชาวไทยร่วมกันปฏิบัติธรรมตามหลักทศพิธราชธรรม เพราะการปฏิบัติหน้าที่ถูกต้องเป็นการดำเนินตามรอยพระยุคลบาทที่แท้จริง โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิในระดับต้นๆ จนถึงขั้นสูงสุดว่าเป็นอย่างไร แล้วท่านได้กล่าวสรุปผลในการการปฏิบัติธรรม ในส่วนตอนท้ายของเรื่องพร้อมทั้งเชิญชวนให้ทุกคนมีความพอใจพอใจในการปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม

การได้ศึกษาประวัติและผลงานของท่านพุทธทาส และได้รับสิ่งดี ๆ หลายอย่างไม่ว่าจะเป็นหลักธรรมะ แนวคิดในการดำเนินชีวิต ความ پاکเพียร วิริยะ ความฉลาดหลักแหลมในการใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาจากการอ่านผลงานของท่านพุทธทาสแล้วรู้สึกมีความเคารพ และศรัทธาต่อท่านเพิ่มทวีคูณ มีความตั้งใจในการปฏิบัติธรรมอย่างแรงกล้า และหันมาทวนคิดพิจารณาว่าได้ทำอะไร ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมแล้วหรือยัง อย่างน้อยในฐานะพุทธบริษัทได้ทำหน้าที่สมบูรณ์แล้วหรือยัง การนำหลักธรรมต่างๆ ของพระพุทธองค์ไปเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ และปรับประยุกต์ใช้ในวิชาชีพเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อสร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นต่อสังคม

ประเด็นของการตั้งชื่อเรื่อง ในหนังสือ ตามรอยพระยุคลบาทโดยทศพิธราชธรรม แม้ชื่อจะเป็นคุณธรรมสำหรับผู้นำแต่มีได้หมายความว่าคนทั่วไปจะปฏิบัติมิได้ ในทางตรงกันข้าม หากทุกคนปฏิบัติตาม ก็จะเป็นการสร้างฐานคุณธรรม ก่อให้เกิดสังคมแห่งการช่วยเหลือเกื้อกูล การสมานฉันท์ ปราศจากเอารัดเอาเปรียบ เป็นสังคมแห่งความสุข สงบเย็นด้วยคุณธรรม

คุณค่าของหนังสือทศพิธราชธรรม

1 หนังสือ ทศพิธราชธรรม ได้ทราบถึงหลักธรรมที่สำคัญในการปกครองตนเอง การปกครอง ที่แฝงความหมายของข้อธรรมและเจตนารมณ์ของพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าเอาไว้ อาจเรียกได้ว่า เป็นบริบทภายในตัวคัมภีร์

2 ทำให้การวิจารณ์หนังสือเล่มนี้ ได้เรียนรู้ ข้อธรรมในการปฏิบัติและหลักสำคัญของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ต้องปฏิบัติโดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม

3.รูปแบบการเขียนบรรยายและถอดถอดความออกมาจากหนังสือของท่านพุทธทาสภิกขุ มีการใช้ภาษา สำนวนที่เรียบง่าย แม้จะเป็นการบรรยาย แต่เมื่อถอดความเป็นภาษาเขียน พบว่ามีการวางลำดับและอธิบายขยายความอย่างเป็นระบบในแต่ละหัวข้อธรรม

4. การมีพรรณนาวิจารณ์หนังสือนั้นควรมีคุณสมบัติ เช่น ความซื่อสัตย์ ความรู้ด้านภาษา ความเป็นนักบูรณาการ การปราศจากอคติ ไม่มีความลำเอียงหรือมีสมมติฐานล่วงหน้า หากแต่มีความซื่อตรงต่อเอกสาร

ที่นำมาวิจารณ์ และให้เอกสารนั้นๆ เปิดเผยตัวเองและตรวจสอบตัวเอง แม้เนื้อหาในเอกสารจะเปิดกว้าง ให้อิสระแก่ผู้อ่านได้พรรณนาวิจารณ์ด้วยตนเอง แล้วจึงสรุปตัดสินลงปลงใจตีความเอกสาร แต่จะอย่างไรก็ตาม ควรปฏิบัติบนหลักการความเคารพและให้เกียรติเอกสารเสมอ

5. ทำให้สามารถมีความเข้าใจข้อธรรมได้ถูกต้องมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการอธิบายความข้อธรรมต่างๆ ได้ เพราะถือว่าเป็นเครื่องมือในการศึกษาเป็นอย่างดี แทนที่จะใช้วิธีการตีความโดยอัตโนมัติ จากความคิดพื้นฐานของผู้ตีความเอง นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปศึกษาวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ในประเด็นอื่นๆ อีกด้วย

6. ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นนักปราชญ์ ผู้ที่จุดประกายและส่องปัญญาให้กับผู้ที่ยังมืดมิดในเรื่องของหลักธรรมต่าง ท่านได้นำมโนทัศน์หลักธรรมจากพระไตรปิฎก และอธิบายหลักธรรมต่างๆ เพื่อให้อนุชนผู้ศึกษารุ่นต่อไปได้ศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจให้ชัด เพื่อนำไปประยุกต์และปฏิบัติในชีวิตประจำวันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พุทธทาส ภิกขุ . (2549). *ทศพิศราชธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2536). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่

ที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2536). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่

ที่ 7). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.